

AVG onderwijs op afstand

Inleiding

Door de huidige situatie rondom Covid-19, is het mogelijk dat scholen genoodzaakt zijn (gedeeltelijk) over te gaan op online onderwijs. Hierbij wordt o.a. gebruik gemaakt van videobellen, bijvoorbeeld door middel van Microsoft Teams. Doordat docenten en leerlingen met elkaar videobellen, ontstaan videobeelden. Deze videobeelden moeten verwerkt worden zoals beschreven in grondslag 5 van de wet AVG om de publieke taken die in de Wet aan het voorgezet onderwijs worden opgelegd, uit te kunnen voeren. Bekijk voor meer informatie hierover de website van de Autoriteit Persoonsgegevens ¹

Doel

Door de huidige Covid-19 maatregelen zijn de scholen van CVO genoodzaakt om in specifieke situaties videobeelden van leerlingen te verwerken om tegemoet te komen aan de wettelijke taak tot het geven van onderwijs. Voor de uitvoering hiervan is het belangrijk dat alle betrokkenen op de hoogte zijn van de richtlijnen omtrent verwerking van persoonsgegevens. Het doel van dit document is deze richtlijnen te beschrijven.

Opstellen richtlijnen AVG

Voor de uitvoering van online onderwijs gelden regels m.b.t. gegevensverwerking. Op basis van deze regels moeten richtlijnen opgesteld worden voor die onderdelen van het onderwijs die digitaal plaatsvinden. Denk hierbij bijvoorbeeld aan videolessen en online toetsen. Hierbij is het belangrijk dat alle betrokkenen (medewerkers, leerlingen en ouders) tijdig geïnformeerd worden over deze richtlijnen. De richtlijnen zijn gebaseerd op de richtlijnen die vermeld staan op de site van 'Les op afstand' (www.lesopafstand.nl). Les op afstand is een samenwerkingsverband tussen o.a. Kennisnet, de VO-raad en het Ministerie van OCW. De richtlijnen kunnen verdeeld worden in:

1. Algemene richtlijnen voor scholen
2. Specifieke richtlijnen voor medewerkers en leerlingen.

In bijlage 1 is een voorbeeld te vinden ter instructie van de medewerkers. Ook andere medewerkers dan docenten (onderwijsassistenten, medewerkers administraties, enzovoort), moeten geïnstrueerd worden. In bijlage 2 is een voorbeeld te vinden ter instructie van de leerlingen. In bijlage 3 zijn veel gestelde vragen en antwoorden voor docenten opgenomen.

Richtlijnen voor scholen

De volgende algemene richtlijnen gelden voor scholen:

- **Doelgericht:** Bedenk bij iedere toepassing van online onderwijs wat het doel van deze activiteit is. Bedenk vervolgens welke wijze van uitvoering hiervoor geschikt is. Zo is het bij het zenden van informatie wellicht niet nodig dat leerlingen in beeld zijn, terwijl dit bij een interactieve les wel van belang is.

¹ Bron: <https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/nl/onderwerpen/algemene-informatie-avg/mag-u-persoonsgegevens-verwerken>

- **Inzet Camera:** De school kan docenten verplichten de eigen camera aan te zetten ten behoeve van de kwaliteit van online onderwijs. Ook kunnen docenten hun leerlingen verplichten hun camera aan te zetten wanneer dit nodig wordt geacht voor het doel van de les. Ook kan dit gevraagd worden om de aanwezigheid van leerlingen te controleren. **Let op:** Wanneer leerlingen en de docent in het lokaal zijn en de les wordt gestreamd, bijvoorbeeld voor afwezige leerlingen, is het niet noodzakelijk dat de leerlingen -die zich in het lokaal bevinden- in beeld komen. Probeer dit dan ook te voorkomen.
- **Opnemen videobeelden:** Geadviseerd wordt om online lessen niet op te nemen voor verder gebruik. Wanneer een docent de leerlingen de mogelijkheid wil geven om de instructie later terug te kijken, wordt aangeraden om hiervoor een aparte instructievideo te maken. Zo heeft de docent meer controle over de opname en voorkom je dat er eventuele nadelige situaties vastgelegd worden.
- **Bewaartermijn videobeelden:** Wanneer er sprake is van opgenomen beeldmateriaal, mag dit zo lang worden bewaard als noodzakelijk is voor de doeleinden waarvoor de persoonsgegevens worden verwerkt. Dit kan bijvoorbeeld van toepassing zijn wanneer (mondelijke) examens via Microsoft Teams worden afgenomen. Daarbij geldt dat de video-opname in een beveiligde omgeving moet worden opgeslagen en dat alleen geautoriseerd personeel van de school toegang heeft tot de opnames. Zo zou een examensecretaris hier toegang tot kunnen hebben wanneer het gaat om opgeslagen schoolexamens.
- **Inzet applicaties:** Binnen CVO wordt voor videobellen met leerlingen gebruik gemaakt van Microsoft Teams. Gebruik van andere applicaties voor videobellen met leerlingen is niet toegestaan, wegens onvoldoende bescherming van persoonsgegevens.
- **Toetsing:** Onderzoek of er alternatieve toetsvormen mogelijk zijn, die geen of minder inbreuk maken op het gegevensbeschermingsrecht van leerlingen. Wanneer beelden alleen worden ingezet voor het doel om fraude te voorkomen en de identiteit van de leerling te controleren, terwijl niet is gebleken dat de leerling tijdens het tentamen heeft gefraudeerd, dan dienen de beelden na de identiteitscontrole direct te worden verwijderd. Wanneer geconcludeerd wordt dat het bewaren van een opname noodzakelijk is, is het van belang dat de video-opnamen in een beveiligde omgeving wordt opgeslagen. Alleen daartoe geautoriseerd personeel van de school mag toegang hebben tot de opnames.
- **Informereren:** Leerlingen moeten geïnformeerd worden over hun recht om bezwaar te maken tegen de verwerking van persoonsgegevens. Ook moeten leerlingen, ouders en medewerkers geïnformeerd worden over het al dan niet aanzetten van de camera en in welke gevallen dit van de leerling/docent verwacht wordt (zie bijlage 1: richtlijnen voor online onderwijs docenten en bijlage 2: richtlijnen voor online onderwijs voor leerlingen). Stem vooraf af met de MR over de geldende richtlijnen en betrek eventueel de coördinator Informatiebeveiliging & Privacy (IBP) hierbij.
- **Duidelijke richtlijnen:** De school zorgt voor duidelijke richtlijnen voor leerlingen over het verbod op het maken van opnames door leerlingen en het bewerken en delen van materiaal. Deze richtlijnen moeten opgenomen worden in het leerlingenstatuut. Ook moeten de richtlijnen bij aanvang van iedere les duidelijk gemaakt worden.

Dit kan door een dia in een PowerPoint zichtbaar te maken met alle relevante richtlijnen. Bij het opstellen van de richtlijnen kan gebruik gemaakt worden van de richtlijnen gebruik internet en social media.

- **Klachten:** Zorg dat het duidelijk is waar ouders en leerlingen terecht kunnen bij klachten over online onderwijs. Verwijs bijvoorbeeld naar de reguliere klachtenprocedure of stel een aanspreekpunt aan voor klachten over online onderwijs.

Richtlijnen voor docenten en leerlingen:

De richtlijnen voor docenten en leerlingen zijn opgenomen in dit document onder bijlage 1 voor docenten en bijlage 2 voor leerlingen.

Aandachtspunten:

- Informeer leerlingen per les over de richtlijnen m.b.t. gegevensverwerking. Dit kan bijv. door een template te maken als 1^e dia van een les.
- Mogelijkheid is om de standaardinstellingen van de (video)belapplicatie zo in te stellen dat deze zo min mogelijk persoonsgegevens verwerkt. Denk hierbij aan het standaard uitschakelen van de camera en microfoon van deelnemende leerlingen. Zij kunnen dan vragen stellen via de chat-functie.
- Er zijn veel (gratis) apps en tools online beschikbaar. Binnen CVO wordt voor videobellen met leerlingen gebruik gemaakt van Microsoft Teams. Gebruik van andere applicaties voor videobellen met leerlingen is niet toegestaan, wegens onvoldoende bescherming van persoonsgegevens.

Bijlage 1: Richtlijnen voor online onderwijs voor docenten²

Algemene richtlijnen:

- Voor alle vormen van videobellen met leerlingen (streamen vanuit huis of vanuit school) geldt dat Microsoft Teams gebruikt moet worden.
- Laat aan de start van de les de richtlijnen voor videobellen aan de leerlingen zien.

Streamen vanuit school: (een deel van de) leerling(en) (is) zijn thuis, docent in het lokaal

- Zorg dat de leerlingen in het lokaal niet in beeld komen, hun stem uitzenden mag wel.
- Je hoeft alleen in beeld te komen wanneer dit nodig is voor het doel van de les.
- Bij het streamen is er geen toestemming nodig van leerlingen wanneer zij thuis de les volgen.

Streamen vanuit huis: leerlingen in het lokaal, docent is thuis

- Je hoeft alleen in beeld te komen wanneer dit nodig is voor het doel van de les.
- Zorg voor een veilige werkplek: het bureau (voor zover in beeld) is leeg en alleen de documenten die je deelt met leerlingen komen in beeld.
- Stel een achtergrond in of vervaag je achtergrond tijdens het videobellen. Zo hebben andere mensen minder zicht op jouw kamer en bescherm je je privacy beter.
- Zorg ervoor dat er geen andere documenten op je computer openstaan, die per ongeluk aangeklikt kunnen worden.
- Leerlingen mogen in beeld komen als het gebruik van de camera nodig is voor het houden van toezicht, handhaven van de orde of het activeren van leerlingen.

Opnemen van een les:

Tip: Neem online lessen niet op voor verder gebruik, maar neem een aparte instructievideo op. Zo heb je meer controle over de opname en voorkom je dat er eventuele nadelige situaties vastgelegd worden.

Wanneer je wél online lessen wilt opnemen voor verder gebruik, gelden de volgende richtlijnen:

- Je hebt toestemming nodig van leerlingen wanneer zij te zien en te horen zijn in de opname. Hoe te voorkomen: leerlingen uit beeld laten en vragen en antwoorden anoniem via de chat verwerken.
- Geef leerlingen de kans om voor de start van de opname eventueel hun camera uit te zetten;
- Aandachtspunten:
 - Vertel vooraf aan de leerlingen dat de les wordt opgenomen, en voor welk doel;

² Bron: <https://www.lesopafstand.nl/lesopafstand/privacy-en-beveiliging>

- Vertel wie toegang heeft tot de opname (wie gaat de video terugkijken?);
- Zorg dat de video op een veilige plek wordt opgeslagen. Gebruik daarvoor de digitale omgeving van de school (zoals de ELO of Microsoft Office 365). **Maak géén gebruik van een usb-stick en zorg dat de video niet op een privécomputer of telefoon wordt opgeslagen;**
- Deel de video niet publiek (bijvoorbeeld via een publieke link of YouTube);
- Bewaar de beelden niet langer dan nodig is;
- Zorg dat er geen leerlingen in beeld komen: hiervoor is toestemming van iedere leerling voor nodig. Start de opname dus pas na de aanwezigheidscontrole waarbij de namen worden genoemd;
- Leg in de richtlijnen voor leerlingen vast dat zij de opnames alleen mogen bekijken voor hun schoolwerk en dat ze deze niet mogen opslaan, bewerken, delen via sociale media, etc.

Camera voor controle van presentie

De school kan besluiten dat docenten door middel van beeld moeten controleren of de juiste persoon aan de les meedoet. De docent mag de leerlingen dus verplichten om (aan het begin van de les) hun camera aan te zetten om hun aanwezigheid te registreren. Ook mag het gebruik van de camera verplicht worden, wanneer dit nodig is voor het doel van de les.

Aandachtspunten:

- Leg leerlingen uit waarom de camera aan het begin van de les aangezet moet worden en daarna (eventueel) uitgezet kan worden als dat niet langer noodzakelijk is;
- Zorg dat iedereen binnen de school/scholengroep dezelfde richtlijnen hanteert;
- Maak afspraken over een procedure als de leerling meldt dat zijn camera defect is of zorg voor een alternatief voor leerlingen als zij geen laptop/telefoon met camera hebben;
- Bedenk dat het aanzetten van de camera aan het begin van de les geen garantie is dat de leerling de rest van de les aanwezig is in de les.

Bijlage 2: Richtlijnen voor online onderwijs voor leerlingen

- Maak geen opnames van video's en chatgesprekken met docenten en medeleerlingen;
- Maak geen schermafbeeldingen van de video's en chatgesprekken met docenten en medeleerlingen;
- Je mag door de docent opgenomen filmpjes niet bewerken of delen via sociale media of andere kanalen;
- Schakel je camera en microfoon uit indien dit niet noodzakelijk is voor het volgen van de les;
- Stel een achtergrond in of vervaag je achtergrond tijdens het videobellen. Zo hebben andere mensen minder zicht op jouw kamer en bescherm je je privacy beter;
- Zet aan het begin van de les je camera aan als je docent hier om vraagt. Op deze manier kan je aanwezigheid gecontroleerd worden;
- Zorg ervoor dat er geen huisgenoten/ouders meekijken en -luisteren met de les;
- Als je iets niet zou doen in real life, doe het dan ook niet online. De reguliere richtlijnen van school gelden ook online!

Bijlage 3 Veel gestelde vragen en antwoorden³

Streamen vanuit huis: (enkele) leerlingen in het lokaal, docent is thuis

Vraag: Moet de docent de leerlingen via camerabeeld(en) kunnen zien?

Antwoord: In deze situatie komt de privéomgeving van de leerlingen niet in beeld. Dit betekent dat de belangenafweging (privacy van de leerling versus de noodzaak goed onderwijs te verzorgen) uitvalt in het voordeel van de noodzaak. Ook zien de leerlingen elkaar niets anders dan ze in een gewone lessituatie zouden doen. Is het gebruik van de camera nodig voor het houden van toezicht, het handhaven van de orde of het activeren van de leerlingen? Dan kan het gebruik gerechtvaardigd worden.

Vraag: Kan de docent verplicht worden in beeld te komen?

Antwoord: De docent komt alleen in beeld als dit nodig is voor het doel van de les. De grondslag hiervoor is de overeenkomst die is gesloten tussen de school en de medewerker op grond waarvan de docent de taak heeft om goed onderwijs te verzorgen. Mocht een docent zwaarwegende bezwaren hebben, dan is het belangrijk om met de docent in gesprek te gaan en samen naar oplossingen te zoeken.

³ Bron: <https://www.lesopafstand.nl/lesopafstand/privacy-en-beveiliging/cameragebruik/>

Streamen vanuit school: leerlingen thuis, docent in het lokaal

Vraag: Moet de docent de leerling via camerabeeld(en) kunnen zien?

Antwoord: De leerlingen mogen bij het streamen van de les in beeld komen, wanneer dit nodig is voor het doel van de les.

Vraag: Kan de docent verplicht worden in beeld te komen?

Antwoord: De docent komt alleen in beeld als dit nodig is voor het doel van de les. De grondslag hiervoor is de overeenkomst die is gesloten tussen de school en de medewerker op grond waarvan de docent de taak heeft om goed onderwijs te verzorgen. Mocht een docent zwaarwegende bezwaren hebben, dan is het belangrijk om met de docent in gesprek te gaan en samen naar oplossingen te zoeken.

Online lesbezoeken

Vraag: Mag een leidinggevende online lesbezoeken afleggen bij docenten?

Antwoord: De leidinggevende mag online lesbezoeken afleggen, mits dit van tevoren gecommuniceerd is met de docent en wanneer dit in reguliere situaties ook onderdeel is van een beoordelingsmoment.